УДК 336.722.37:658.86

Лисак Г.Г.
доцент кафедри економічного аналізу та статистики
Харківського державного університету харчування та торгівлі

СТАН ТА ДИНАМІКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Подано результати дослідження стану та динаміки дебіторської заборгованості на підприємствах оптової торгівлі. Розглянуто залежність між динамікою основних результатів господарської діяльності та дебіторською заборгованістю. Досліджено синхронність змін дебіторської та кредиторської заборгованостей. Виявлено вплив зміни дебіторської заборгованості на грошові потоки підприємств оптової торгівлі.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, підприємство оптової торгівлі, кредиторська заборгованість, управління, система показників.

Лысак Г.Г. СОСТОЯНИЕ И ДИНАМИКА ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ОПТОВОЙ ТОРГОВЛИ
Представлены результаты исследования состояния и динамики дебиторской задолженности на предприятиях оптовой торговли. Рассмотрена зависимость между динамикой основных результатов хозяйственной деятельности и дебиторской задолженностью. Исследована синхронность изменения дебиторской и кредиторской задолженностей. Определено влияние изменения дебиторской задолженности на денежные потоки предприятий оптовой торговли.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, предприятие оптовой торговли, кредиторская задолженность, управление, система показателей.

Lysak G.G. STATE AND DYNAMICS OF RECEIVABLES AT THE ENTERPRISES OF WHOLESALE TRADE
In the article results of research of a state and dynamics of receivables at the enterprises of wholesale trade are presented. Dependence between dynamics of the main results of economic activity and receivables is considered. Synchronism of changes by debit and creditor debts is investigated. Influence of change of receivables on cash flows of the enterprises of wholesale trade is revealed.

Key words: receivables, enterprise of wholesale trade, accounts payable, management, system of indicators.

Постановка проблеми. Специфіка функціонування підприємств оптової торгівлі зумовлює значний інтерес науковців та практиків до питань формування та ефективного управління дебіторською заборгованістю. Загальні функції управління (аналіз, планування, мотивація, контроль) щодо дебіторської заборгованості конкретизуються та набувають форми взаємопов'язаних завдань з оцінки ефективності коштів, що акумульовані в цьому виді активу, планування розміру дебіторської заборгованості за окремими бізнес-напрямами та підприємством загалом, визначення кредитних лімітів, контролю та моніторингу стану дебіторської заборгованості, а також мотивування працівників, зайнятих роботою з контрагентами. Залежність результатів операційної та фінансової діяльності суб'єктів торговельної діяльності від оптимізації дебіторської заборгованості та забезпечення своєчасної її інкасації зумовлює актуальність дослідження питань якості та ефективності управління дебіторською заборгованістю на підприємствах оптової торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління дебіторською заборгованістю певною мірою відображено у науковій літературі. Зокрема, сутнісні характеристики дебіторської заборгованості як такої та змістове наповнення основних етапів управління нею розглянуто в працях І.О. Бланка, Ю. Брігхема, Дж. Хьюстона, Дж. Ван Хорна, Г.М. Бреславської, Т.В. Момот [1–4]. Особливості формування та реалізації кредитної політики висвітлено в публікаціях І.М. Боярко, Л.А. Костирко, В.І. Скіцько [5–8]. Питання одночасного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями розглянуто в працях М.Н. Крейніної, Н.О. Власової, Л.Л. Носач [9–10].

Мета статті. Метою статті є виявлення тенденцій формування дебіторської заборгованості, оцінювання залежності між динамікою дебіторської заборгованості та основними результатами господарської діяльності на підприємствах оптової торгівлі.

Виклад основного матеріалу. У загальній системі управління дебіторською заборгованістю важливим етапом є її аналіз, результати якого є підґрунтям подальших управлінських рішень з її планування, контролю, моніторингу. Основним завданням аналізу є оцінка величини, складу, динаміки дебіторської заборгованості, а також ефективності використання коштів, укладених у цей вид активу. Система показників, що використовуються для аналізу дебіторської заборгованості, містить коефіцієнти, що відображають рівень, динаміку та структуру дебіторської заборгованості, період її інкасації, оборотність та ін. [1, с. 331–333; 3, с. 235; 10, с. 80–81]. Ураховуючи цільову спрямованість формування дебіторської заборгованості, об'єктивним є також аналіз збалансованості дебіторської та кредиторської заборгованостей, дослідження співвідношення динаміки дебіторської заборгованості та основних результатів діяльності торговельного підприємства, визначення впливу дебіторської заборгованості на грошові потоки.

Для виявлення стану, тенденцій розвитку та впливу дебіторської заборгованості на основні результати діяльності підприємств оптової торгівлі використано дані 13 підприємств, звітність яких подана в загальнодоступній інформаційній базі [11]. Проведені розрахунки дозволили визначити особливості розвитку підприємств оптової торгівлі загалом та динаміки дебіторської заборгованості зокрема (таблиця 1).

Найперше слід зазначити неоднозначність динаміки основних показників господарської діяльності за підприємствами вибіркової сукупності. Ураховуючи характер зміни товарообороту та фінансових результатів, ефективною слід визнати діяльність у 2011 р. В інші періоди зростання товарообороту супроводжувалось повільнішими темпами зростання валового доходу та зниженням фінансових результатів, що свідчить про значне збільшення операційних та фінансових витрат у досліджуваний період.

Таблиця 1

Динаміка основних результатів господарської діяльності за вибірковою сукупністю підприємств оптової торгівлі за 2010–2013 рр.

у % до попереднього періоду

Показник	2011	2012	2013	2013, у % до 2010 р.
Товарооборот	152,2	117,0	83,8	149,2
Собівартість реалізованих товарів	154,7	117,9	83,6	152,5
Валовий дохід	133,8	109,7	85,4	125,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	176,1	81,4	–	–
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	245,3	5,6	–	–

Примітка. За підсумками 2013 р. отримано негативний фінансовий результат

Показники динаміки товарообороту, фінансових результатів та капіталу свідчать про порушення в їх співвідношеннях. Умови ефективного розвитку витримані лише у 2011 р. В інші періоди підприємства не змогли забезпечити рентабельність продажів та капіталу. На фоні зростання товарообороту та оптимізації активів фінансовий результат загалом за сукупністю підприємств оптової торгівлі знижується та стає негативним за підсумками 2013 р. (таблиця 2).

Характер динаміки валюти балансу свідчить про зниження інвестицій на підприємствах оптової торгівлі. Попри таку тенденцію оборотні активи загалом та дебіторська заборгованість зокрема продовжують займати значну частку в активах підприємств оптової торгівлі. У середньому за сукупністю частка оборотних активів становить 60–64%, а дебіторської заборгованості – 34–56% від загальної величині активів підприємств за періодами часу.

Таблиця 2

Динаміка основних статей балансу за вибірковою сукупністю підприємств оптової торгівлі за 2010–2013 рр.

у% до попереднього періоду, на кінець року

Показники	2011	2012	2013	2013, у % до 2010 р.
Валюта баланса	121,8	91,8	91,9	102,8
Необоротні активи	102,0	91,3	89,7	83,6
Оборотні активи	137,3	92,1	93,1	117,8
у т. ч. запаси	164,1	100,5	92,2	152,0
Дебіторська заборгованість	95,6	80,7	92,5	71,4
Грошові кошти	308,2	122,9	173,1	655,6
Інші оборотні активи	231,7	71,7	28,9	48,0
Власний капітал	110,2	85,4	89,3	84,0
Довгострокові зобов'язання	133,7	205,9	41,4	113,9
Короткострокові зобов'язання	124,9	85,0	102,0	108,3
у т. ч. кредиторська заборгованість	130,8	96,3	94,3	118,7

Абсолютна величина дебіторської заборгованості за періодами часу зменшується. Водночас зростають інвестиції в товарні запаси, а також збільшуються накопичення коштів у вигляді грошових активів. Зменшення дебіторської заборгованості з одночасним зростанням інших видів оборотних активів дозволяє припустити, що підприємства в стимулюванні продажів дотримуються консервативної політики та схильні до реалізації жорсткої кредитної політики, особливістю якої є зменшення покупців у кредит, використання жорстких процедур інкасації.

За результатами дослідження також визначено особливості фінансування оборотних активів. Зокрема, зроблено висновок, що для покриття поточних потреб підприємствами здебільшого використовуються позикові кошти. Їх питома вага у складі капіталу за періодами часу становить 76,0–84,0%. Середній розмір чистих оборотних активів за сукупністю, хоча й має тенденцію до зростання, проте залишається від'ємним упродовж усього досліджуваного періоду. За більшістю суб'єктів вибіркової сукупності (6–8 із 13 підприємств за періодами часу) коефіцієнт чистих оборотних активів мінімальний, що свідчить про реалізацію агресивної політики фінансування оборотних активів.

Наступний етап дослідження пов'язаний із виявленням особливостей формування та використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість. Під час дослідження враховано загальні цільові настанови та завдання управління дебіторською заборгованістю а також основні характеристики, що відображають рівень та якість їх виконання. Зокрема, збільшення обсягів товарів із відстрочкою платежу має на меті зростання обсягу реалізації товарів. Водночас очікуваним є те, що таке зростання забезпечить не лише зростання виручки, а й фінансового результату. Ураховуючи значне інвестування коштів, якість управління дебіторською заборгованістю впливає і на фінансові результати діяльності підприємства. За інших рівних умов скорочення простроченої заборгованості та оптимізації періоду інкасації сприяє зростанню, а зворотні тенденції – зниженню фінансових результатів підприємства. Для виявлення особливостей управління дебіторською заборгованістю досліджено характер залежності між динамікою фінансового результату до оподаткування, товарообороту і дебіторською заборгованістю. Для інтерпретації результатів використано «золоте правило» економіки підприємства, за якого ефективний розвиток діагностується, якщо темпи зростання прибутку підприємства випереджають темпи збільшення обороту та активів. Під час аналізу враховано різний характер фінансового результату, тому на цьому етапі використано дані лише за тими господарюючими суб'єктами, діяльність яких за звітний період була прибутковою (таблиця 3).

Результати розрахунків свідчать про відсутність чітко визначеної тенденції між динамікою основних результатів діяльності торговельних підприємств та коштами, вкладеними в дебіторську заборгованість. Хоча щороку й виокремлюється група підприємств, у яких вимоги щодо темпів змін основних досліджуваних показників дотримуються повною мірою, проте кількість таких підприємств нестійка та зменшується в динаміці. Відповідно, за роками збільшується частка суб'єктів, у яких діагностується середній та низький рівні управління дебіторською заборгованістю. До того ж і частка прибуткових підприємств не є високою. Низькою також є якість фінансового результату за підприємствами сукупності.

У практиці господарської діяльності водночас із дебіторською виникає і кредиторська заборгованість, що зумовлює об'єктивність одночасного дослідження цих заборгованостей, визначення характеру динаміки їх величин, частки у валюті балансу, співвідношення

Таблиця 3

Результат аналізу співвідношення темпів зростання прибутку, товарообороту та дебіторської заборгованості за підприємствами вибіркової сукупності за 2010–2013 рр.

Показник	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2013/ 2010
Кількість підприємств, од.	13	13	13	13
із них кількість підприємств, які отримали прибуток, од.	7	7	6	5
у т. ч. кількість підприємств, у яких дотримано залежність, од.:				
$T_п > T_т > T_{д.з}$	2	4	1	3
$T_п < T_т > T_{д.з}$	3	1	2	1
$T_п < T_т < T_{д.з}$	1	2	2	–
$T_п > T_т < T_{д.з}$	1	0	1	1

Примітки. $T_п$ – темп змін прибутку,%; $T_т$ – темп змін товарообороту,%; $T_{д.з}$ – темп змін дебіторської заборгованості, %

за абсолютним розміром. Відтак показники динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей за сукупністю свідчать, що підприємства не приділяють уваги питанням управління цими заборгованостями, що підтверджує нестійка тенденція у співвідношеннях між темпами їх зростання (таблиця 4).

Таблиця 4

Аналіз динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей за підприємствами вибіркової сукупності за 2010–2013 рр.

Показник	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2013/ 2010
Кількість підприємств, од.	13	13	13	13
у т. ч. кількість підприємств, у яких дотримано залежність:				
$T_{к.з} > T_{д.з}$	4	10	6	6
$T_{к.з} < T_{д.з}$	9	3	7	7

Примітка. $T_{к.з.}$ – темп зростання кредиторської заборгованості, %

За розрахунками кількість підприємств, у яких дотримуються політики випереджаючого нарощення кредиторської заборгованості та тих, де такі пропорції не збережені, загалом за 2010–2013 рр. збігаються.

Розраховані показники доводять значущість кредиторської заборгованості товарного характеру як джерела фінансування підприємств оптової торгівлі. Її частка у складі капіталу підприємств оптової торгівлі становить 45–52% та зростає за періодами часу. За даними 2013 р. цей показник у середньому за сукупністю становив 51,9%, а за окремими підприємствами досягав 88,0%.

Зростання кредиторської заборгованості на фоні стабілізації частки дебіторської заборгованості у середньому за сукупністю і за більшістю суб'єктів господарювання свідчить про неузгодженість рішень щодо управління заборгованостями та певне нецільове відволікання кредиторської заборгованості на підприємствах оптової торгівлі.

Для дослідження співвідношення між кредиторською та дебіторською заборгованостями використано відповідний коефіцієнт, значення якого за більшістю підприємств сукупності перевищує одиницю та має позитивну тенденцію в динаміці. Очевидно, використовуючи переваги великого партнера, оптові підприємства дозволяють собі несвоєчасно сплачувати кредиторську заборгованість, з одночасним посиленням вимог до інкасації дебіторської заборгованості.

Однією з характеристик узгодженості рішень щодо управління заборгованостями на підприємстві є фінансовий цикл. Для розрахунку фінансового циклу попередньо визначають операційний цикл – час, упродовж якого кошти знаходяться в торгово-технологічному процесі: запасах і розрахунках. Тривалість операційного циклу порівнюютьіз періодом обороту кредиторської заборгованості й саме на цій основі розраховують фінансовий цикл, який відображає період обороту коштів, інвестованих в оборотні активи, від моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані товари і до інкасації дебіторської заборгованості за реалізовані товари [10, с. 100–101]. За інших рівних умов скорочення фінансового циклу в динаміці є позитивним у розвитку підприємства, адже свідчить про скорочення вкладень у власний оборотний капітал. Результати розрахунку свідчать про стабілізацію та незначне зростання операційногота скорочення фінансового циклу за підприємствами вибіркової сукупності (таблиця 5).

Таблиця 5

Тривалість операційного та фінансового циклів за підприємства вибіркової сукупності за 2011–2013 рр.

Показник	2011	2012	2013
Тривалість операційного циклу, дні	109,2	100,2	110,9
Тривалість фінансового циклу, дні	1,5	–1,4	–4,9

Стабільність операційного циклу є результатом балансування періодів, упродовж яких грошові кошти зв'язані у запасах та дебіторській заборгованості. З огляду на динаміку компонентів діагностовано уповільнення оборотності товарних запасів та прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Щодо позитивної динаміки фінансового циклу, то вона зумовлена скороченням операційного циклу (у період 2011–2012 рр.) і уповільненням оборотності кредиторської заборгованості (2012–2013 рр.).

Дослідження складу господарюючих суб'єктів з урахуванням абсолютного розміру та динаміки операційного і фінансового циклів дозволило визначити такі тенденції. У 6 з 13 підприємств спостерігається зниження фінансового циклу, що є позитивним моментом у діяльності господарюючих суб'єктів. Основна причина зниження – більший рівень уповільнення оборотності кредиторської заборгованості порівняно з оборотністю запасів та дебіторської заборгованості. У трьох підприємств цієї групи впродовж усього досліджуваного періоду діагностовано від'ємне значення фінансового циклу, що не може бути однозначно оцінене, адже свідчить про використання залучених коштів у вигляді товарного кредиту не за призначенням. Щодо інших підприємств вибіркової сукупності (7 із 13 суб'єктів), то в них простежено зростання фінансового циклу, що дозволяє говорити про неузгодженість політик управління дебіторською та кредиторською заборгованостями та неефективність політики формування оборотних активів політики загалом. За цією групою підприємств зростання фінансового циклу відбувалось на фоні збільшення періоду оборотності кредиторської заборгованості. Така ситуація пояснюються значною

зміною структури активів, а саме скороченням частки дебіторської заборгованості та зростанням питомої ваги та абсолютного розміру товарних запасів.

Під час оцінювання дебіторської заборгованості важливим є врахування коефіцієнта співвідношення тривалості розрахунків дебіторської та кредиторської заборгованостей. Як зазначено в праці [10, с. 103], його динаміка дозволяє визначити тенденції у взаєморозрахунках. Якщо коефіцієнт перевищує одиницю, то це є пересторогою для менеджменту господарюючого суб'єкта та сигналом того, що у здійсненні поточних платежів можуть виникнути складнощі. За інших умов, тобто якщо оборотність кредиторської заборгованості значно повільніша дебіторської та значення відповідного коефіцієнта нижче за одиницю, також діагностується ризик втрати фінансової стійкості, адже така ситуація характерна для підприємств із незначною часткою матеріальних запасів. Оптимальним, на думку авторів, є узгодження оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей та забезпечення коефіцієнта їх співвідношення на рівні 1,0. Такий підхід відповідає визначенню ефективності на основі оптимуму Парето, згідно з яким ефективним вважаються такий стан системи, за якого значення будь-якого критерію, що описує систему, не може бути покращеним без погіршення положення інших елементів системи [12, с. 12]. Ураховуючи практику господарської діяльності, у розрахунках ефективним визнано таке співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей, за якого відповідний коефіцієнт знаходиться в межах k±0,2. (таблиця 6).

За результатами розрахунку визначено порушення оптимального співвідношення між тривалістю оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей за більшістю підприємств вибіркової сукупності. З огляду на склад підприємств визначено, що управління заборгованостями здійснюється ефективно лише на 1–2 суб'єктах господарювання з 13 досліджених. Для інших діагностується високий рівень ризику із питань забезпечення поточних платежів і фінансової стійкості.

Таблиця 6

Співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей за підприємствами вибіркової сукупності за 2011–2013 рр.

Показник	2011	2012	2013
Кількість підприємств, од.	13	13	13
у т. ч. кількість підприємств, у яких			
k< 0,79	4	6	5
0,8 <k< 1,2	2	1	2
k> 1,2	7	6	6

Примітка. k – коефіцієнт співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей

У загальній системі оцінювання дебіторської заборгованості значущим є дослідження чистого грошового потоку від операційної діяльності з урахуванням зміни дебіторської заборгованості (таблиця 7).

В основі зазначеного аналізу – врахування чистого грошового потоку від операційної діяльності під час визначення ефективності управлінських рішень за певний період. За інших рівних умов ефективним вважається управління за позитивного значення чистого грошового потоку від операційної діяльності та достатності його розміру для забезпечення реалізації фінансових та інвестиційних проектів, що супроводжуються відтоком грошових коштів. У цьому контексті зміна дебіторської заборгованості розглядається як чинник зміни чистого грошового потоку від операційної діяльності, а саме – зростання або зменшення його за відповідного зменшення чи зростання дебіторської заборгованості.

Таблиця 7

Зміна чистого грошового потоку від операційної діяльності за рахунок зміни дебіторської та кредиторської заборгованостей

Показник	ПГП	НГП	ЧГП
2011			
Зміна дебіторської заборгованості	32736,2		32736,2
Зміна кредиторської заборгованості	371952,6		371952,6
Усього	404688,8		404688,8
2012			
Зміна дебіторської заборгованості	25877,6		
Зміна кредиторської заборгованості		59143,9	
Усього			–33266,3
2013			
Зміна дебіторської заборгованості	789,0		
Зміна кредиторської заборгованості		86853,1	
Усього			–86064,1

Примітка. ПГП – позитивний грошовий потік; НГП – негативний грошовий потік; ЧГП – чистий грошовий потік

У підсумку зроблено висновок, що в аналізований період зміна дебіторської заборгованості мала позитивний вплив на чистий грошовий потік. Водночас у динаміці діагностовано зменшення надходження коштів унаслідок оптимізації дебіторської заборгованості. Інші тенденції виокремлено за кредиторською заборгованістю, динаміка якої негативно впливала на формування чистого грошового потоку від операційної діяльності за підприємствами вибіркової сукупності.

Висновки. Дослідження стану та динаміки дебіторської заборгованості дало можливість виявити основні тенденції її формування на підприємствах оптової торгівлі. Визначено, що попри високу частку дебіторської заборгованості в активах її абсолютна величина за періодами часу знижується. Ураховуючи взаємозв'язок дебіторської й кредиторської заборгованостей за даними вибіркової сукупності підприємств, досліджено операційний та фінансовий цикли та визначено, що скорочення фінансового циклу відбувається за рахунок уповільнення оборотності кредиторської оборотності. Результати аналізу коефіцієнта співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей дозволили зробити висновок щодо високих фінансових ризиків на підприємствах вибіркової сукупності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2007. – 512 с.
2. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон. – СПб. : Питер, 2011. – 544 с.
3. Ван Хорн Дж. Основы фінансового менеджмента / Дж. Ван Хорн, Дж. М. Вахович. – М.: Вильямс, 2008. – 1232 с.
4. Бреславська Г. М. Вартісно-орієнтоване управління дебіторською заборгованістю / Г. М. Бресласька, Т. В. Момот // Бізнес-Інформ. – 2011.– № 3. – С. 81–83.

5. Боярко І. М. Оптимізація дебіторської заборгованості підприємства / І. М. Боярко // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 9. – С. 19–25.
6. Костирко Л. А. Формування кредитної політики підприємств в ринкових умовах / Л. А. Костирко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2011. – № 23. – С. 35–43.
7. Костирко Л. А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація: [монографія] / Л. А. Костирко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 474 с.
8. Скіцько В. І. Використання ланцюгів Маркова для прогнозної оцінки показників кредитної політики підприємства / В. І. Скіцько // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 3. – С. 144–155.
9. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент / М. Н. Крейнина. – М. : Издательство «Дело и Сервис», 2008. – 304 с.
10. Власова Н. О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі : [монографія] / Н. О. Власова, Л. Л. Носач. – Х. : ХДУХТ, 2011. – 229 с.
11. Офіційний сайт Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.smida.gov.ua.
12. Власова Н. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємств роздрібної торгівлі : [монографія] / Н. О. Власова та ін. – Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2012. – 197 с.

УДК 338.43:330.341.2:303.4:631.143

Лозинська І.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
Сумського національного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Окреслено питання формування системи інституцій для розвитку м'ясо-молочного скотарства. Інституціональна недостатність виявляється у суперечливому і безсистемному характері інституційного регулювання галузі м'ясо-молочного скотарства, що знижує ефективність діяльності суб'єктів господарювання, призводить до зростання «подворового» виробництва та тіньового сектора економіки. Саме тому обрано такі інструменти регулювання, які дозволять підвищити ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств в обраній галузі.
Ключові слова: м'ясо-молочне скотарство, сільськогосподарські підприємства, інститути розвитку.

Лозинская И.В. ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ МЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА
Освещены вопросы формирования системы институтов для развития мясо-молочного скотоводства. Институциональная недостаточность проявляется в противоречивом и бессистемном характере институционального регулирования отрасли мясо-молочного скотоводства, что снижает эффективность деятельности субъектов хозяйствования, приводит к росту «подворового» производства и теневого сектора экономики. Именно поэтому выбраны такие инструменты регулирования, которые позволят повысить эффективность функционирования сельскохозяйственных предприятий в выбранной области.
Ключевые слова: мясо-молочное скотоводство, сельскохозяйственные предприятия, институты развития.

Lozynska I.V. FORMATION OF INSTITUTIONAL DEVELOPMENT IN MEAT AND DAIRY CATTLE BREEDING
The article is devoted to the formation of institutional framework for development of meat and dairy industry. Institutional failure is manifested in haphazard and contradictory character of institutional regulation of meat and dairy industry, which reduces the efficiency of businesses, leading to growth "home" production and shadow economy. Therefore, should choose such regulatory instruments that would increase the efficiency of the farms in the chosen field.
Keywords: meat and dairy cattle, agricultural enterprises, development institutions.

Постановка проблеми. Перехід аграрної економіки на ринкові відносини взаємопов'язаний з реформуванням агропромислового комплексу, розвитком нових форм господарювання, що ґрунтуються на різних формах власності. Це передбачає радикальні зміни господарського механізму всієї аграрної сфери економіки на макро – і на мікрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених (О. Шпикуляк, А. Шаститко, А. Олейник, В. Попов) свідчать про існування багатьох невирішених питань щодо визначення самого поняття «інститут», «інструмент інституціонального впливу» тощо.

Мета статті. Сьогодні в умовах кризового стану виробництва м'ясо-молочної продукції в сільськогосподарських підприємствах є актуальним формування системи інституцій для розвитку галузі, а окреслення основних питань цього формування є метою статті.

Виклад основного матеріалу. Функціонування економічних інститутів відбувається в умовах інституціональної невизначеності та недостатності. Інституціональна невизначеність виявляється у стохастичному характері розвитку ринкових процесів та наявності ризику, який супроводжує всі економічні процеси. Інституціональна недостатність виявляється у суперечливому і безсистемному характері інституційного регулювання галузі м'ясо-молочного скотарства, що знижує ефективність діяльності суб'єктів господарювання, призводить до зростання «подворового» виробництва та тіньового сектора економіки. Саме тому слід обрати такі інструменти регулювання, які дозволили б мінімізувати виробничі витрати у короткостроковому періоді та були б еластичними щодо оптимізації таких витрат у довгостроковому.

За визначенням Д. Норта, «інституції – це правила гри в суспільстві, або придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне русло. І як наслідок, вони структурують стимули в процесі людського обміну – політичного, соціального чи економічного. Інституційна зміна визначає шлях,